

DZIEJE KURKOWEGO BRACTWA STRZELECKIEGO W GOSTYNIU

Z historią usytuowanego w południowo-zachodniej Wielkopolsce Gostynia nierozzerwalnie związane są tradycje wielu towarzystw gospodarczych, społeczno-zawodowych oraz kulturalno-oświatowych. Wśród nich także Kurkowego Bractwa Sztuki Strzeleckiej) – najstarszej tutaj organizacji mieszczańskiej. Powstało ono 8 czerwca 1666 roku na mocy stosowanego przywileju nadanego miastu przez króla Jana Kazimierza¹. Fakt ten wiązać należy, z całą pewnością, z nieco wcześniejszym obozowaniem nieopodal grodu nad Kanią monarchy i jego wojsko². Z zachowanego odpisu dokumentu królewskiego wynika, że bractwo powstało dla podnoszenia kunsztu strzeleckiego mieszczan. Miało się cieszyć takimi samymi prawami, korzyściami i przywilejami, jak inne istniejące już w Wielkopolsce organizacje tego typu³. Faktyczne ukonstytuowanie się interesującego nas Bractwa nastąpiło jednak dopiero w rok po uzyskaniu zgody na jego założenie (10 maja 1667 roku). Pierwszy zarząd składał się z dwóch starszych oraz pięciu braci stołowych, zwanych też asesorami⁴.

Ponieważ nie zachował się najdawniejszy statut gostyńskiej organizacji kurkowej, przypuszcza się, że tak jak gdzie indziej przy przyjmowaniu członków przestrzegano ogólnych w takich sytuacjach zasad. Strzelcem mógł zostać mieszkaniec miasta, chrześcijanin, posiadający prawa miejskie i pewien majątek nieruchomy oraz własną rusznicę. Być może i w Gostyniu stosowano również zasadę legitymowania się wstępujących nieposzlakowaną opinią, uczciwością i gorliwością religijną⁵. Procedura przyjęcia w szeregi bractwa polegała zapewne na tym, iż kandydat winien był zgłosić swój akces starszym przed doroczną sesją sprawozdawczą, organizowaną najczęściej przed Zielonymi Świątkami. Na takiej sesji, o ile nie było sprzeciwów, zostawał przyjęty jako członek młodszy. Zobowiązany był także do uiszczenia określonej sumy, traktowanej jako wstępne⁶.

Statutem uregulowano również tryb opuszczania szeregów bractwa. Przed skreśleniem z listy występujący musiał uregulować składki i ewentualne kary oraz wnieść do skrzynki brackiej jednorazową ściśle określoną opłatę. Przewidywano oczywiście możliwość wykluczenia dyscyplinarnego w przypadku szczególnie rażącego łamania postanowień statutowych. Procedurę tę stosowano zwłaszcza w stosunku do kurkowych braci, którzy nagminnie opuszczali strzelania. Wykreślony mógł ponownie zgłosić się do bractwa, lecz zmuszony był kolejny raz spełnić warunki wstępne. Jednym z takich obowiązków, prócz stosowanych opłat, było wywiązanie się z tzw. „młodszeństwa”, którego służba trwała zazwyczaj jeden rok. Polegała ona na pełnieniu rozmaitych posług. „Bracia młodszy” rozdawali i zbierali świece na procesjach, byli pisarzami dołowymi przy tarczach na strzelnicy, a także tarczowymi. Ponadto troszczyli się o czystość i stan zastawy stołowej. Istniała jednakże możliwość wykupienia się od tej służby⁷.

Struktura organizacyjna gostyńskiego Bractwa Strzeleckiego (nazywanego także w dawnych czasach: Bractwem Łuczników, Bractwem Sztuki Strzeleckiej, Kawaleryją Gostyńską Heroicznego Komputu, czasem też Kompanią Rycerską) do końca XVIII wieku nie ulega

¹ Dokładną datę ustanowienia gostyńskiego Bractwa Strzeleckiego podają za: W. S t a c h o w s k i, *Początki i Przywileje Bractwa Strzeleckiego w Gostyniu*, „Kronika Gostyńska” 1928, t. I, nr 1, s. 2-6. Ww. data umieszczona jest w odpisie stosowanego przywileju o ustawieniu Bractwa.

²S. K o z i e r o w s k i, *Szkice z dziejów Gostynia IV Ciężkie czasy (XVII-XVIII w.)*, „Kronika Gostyńska” 1932, t. IV, nr 5, s. 67.

³W. S t a c h o w s k i, *Początki i Przywileje Bractwa Strzeleckiego w Gostyniu...*, s. 5.

⁴Tamże, s. 6.

⁵T. A. J a k u b i a k, *Kurkowe Bractwa Strzeleckie w Wielkopolsce*, Poznań 1986, s. 94-95.

⁶Tamże, s. 95-96.

⁷Tamże, s. 96-97.

zasadniczym zmianom. Władze składały się z dwóch starszych, czterech braci stołowych i czterech braci stołowych „do drugiego stołu”, dwóch marszałków, kapitana, porucznika, chorążego, jego zastępcy i dwóch doboszów. Elekcja funkcyjnych odbywała się co roku w drugą niedzielę przed Zielonymi Świątkami w obecności burmistrza i rajców miejskich⁸. Głosowanie miało charakter tajny. Brali w nim udział wszyscy na równych prawach. Jednakże o godności ubiegać się mogli wyłącznie członkowie mający uregulowaną służbę „młodszeństwa”. Liczba funkcyjnych była płynna i zależała od aktualnych potrzeb bractwa⁹. Statut zapewne nie zabraniał ponownego wyboru, ponieważ na liście starszych spotykamy częste przypadki wielokrotnego sprawowania funkcji. W pierwszym stuleciu istnienia Bractwa gostyńskiego (1667-1765) kroniki odnotowały łącznie 68 nazwisk braci, którzy piastowali ten urząd. Franciszek Wrotkiewicz – na przykład – był starszym Bractwa aż dwunastokrotnie¹⁰.

Zapewne do połowy wieku XIX gostyńskie Bractwo Kurkowe opierało się w swojej działalności na statucie z okresu Rzeczypospolitej szlacheckiej – może modyfikowanym nieco i przystosowanym do zmieniających się warunków politycznych. Zasadnicze zmiany przyniósł dopiero rok 1852, kiedy to po okresie długiej stagnacji przystąpiono do reorganizacji Bractwa. Prawnym usankcjonowaniem zmian wewnątrz. Giełdy Strzeleckiej (takiej nazwy używano odtąd aż do roku 1918 – tłumaczenie niemieckiego Schützengilde) było przyjęcie nowego statutu. Nastąpiło to oficjalnie 10 lutego 1853 roku¹¹. W jedenastu tytułach i siedemdziesięciu jeden paragrafach regulował on całość życia wewnętrznego Bractwa. Istotnym novum, jakie wprowadzał w obrębie władz organizacji, było ustanowienie zarządu. W jego skład wchodził: prezes, sekretarz, pendant (skarbnik) oraz ich zastępcy. Nowością była instytucja członków honorowych. Członkostwo takie uchwalilo imiennie walne zebranie, zaś z urzędu otrzymywali je każdorazowy burmistrz i prezes Rady Gminnej¹². W jakiś czas po reorganizacji powstała też tzw. Rada Honorowa (zebrała się notabene tylko 5 razy), mająca decydować o wykluczeniu członków z szeregu Bractwa. Wykluczenie mogło być stałe lub przejściowe, pierwsze za popełnienie czynu niehonorowego, drugie m.in. za zaleganie z opłatą składek¹³.

W 2. połowie XIX wieku w gostyńskim Bractwie wyróżniano następujących funkcyjnych: przysięgły tarczowy, dwaj marszałkowie i dobosz. Wszyscy oni za swoje czynności wykonywane w czasie imprez i zawodów otrzymywali niewielkie gratyfikacje z kasy brackiej¹⁴. Regulacje prawne z lat pruskiej niewoli obowiązywały jeszcze w pierwszym okresie wolnej Rzeczypospolitej. Dnia 24 października 1920 roku, w myśl zarządzenia wojewody poznańskiego o stowarzyszeniach, gostyńskie Bractwo Kurkowe uchwalilo na Walnym Zebraniu kolejny statut. Zaprzeszono jednocześnie używania określenia Giełda Strzelecka, przyjmując powszechnie stosowaną nazwę Bractwo Strzeleckie, a także polską komendę strzelecką. Wspomniany dokument zatwierdził wojewoda poznański w kwietniu 1921 roku, a w grudniu roku następnego organizacja została zarejestrowana w miejscowym sądzie powiatowym jako stowarzyszenie¹⁵. Po przystąpieniu w roku 1931 do Zjednoczenia Kurkowych Bractw Strzeleckich RP gostyńscy bracia kurkowi przyjęli (1933) znormalizowaną wersję statutu ze zmianami dostosowanymi do nowego prawa o stowarzyszeniach z 27 października 1932 roku. Obowiązywał on do wybuchu II wojny światowej. Z niewielkimi tylko korektami stanowił też podstawę działalności organizacji w latach 1945-1952¹⁶.

W dwudziestoleciu międzywojennym zmieniła się zasadniczo struktura wewnętrzna Bractwa. Nastąpiła jej demokratyzacja, zwiększono rolę walnego zebrania, a uszczuplono wpływy

⁸ W. S t a c h o w s k i, *Bractwo Strzeleckie w Gostyniu od r. 1735 do 1800*, „Kronika Gostyńska” 1929, t. I, nr 7, s. 12, 14; t e n ż e, *Bractwo Strzeleckie w początkach XVIII wieku*, „Kronika Gostyńska” 1929, t. I, nr 6, s. 7.

⁹ T. A. J a k u b i a k, *Kurkowe Bractwa Strzeleckie w Wielkopolsce...*, s. 119.

¹⁰ W. S t a c h o w s k i, *Dzieje Bractwa Strzeleckiego w Gostyniu w XVII wieku*, „Kronika Gostyńska” 1929, t. I, nr 4, s. 10; t e n ż e, *Poczet królów i starszych Bractwa Strzeleckiego w XVII w.* „Kronika Gostyńska” 1929, t. I, nr 8, s. 6-8.

¹¹ Muzeum w Gostyniu (dalej MG), sygn. 1021: *Statut dla Giełdy Strzeleckiej w Gostyniu z roku 1853*.

¹² Tamże.

¹³ W. S t a c h o w s k i, *Bractwo Strzeleckie Gostyńskie w XIX wieku*, „Kronika Gostyńska” 1930, t. I, nr 10, s. 17-18.

¹⁴ MG, sygn. 1021: *Statut dla Giełdy Strzeleckiej w Gostyniu z roku 1853*, tyt. 1, § 3.

¹⁵ MG, sygn. 1021: *Ustawy Bractwa Strzeleckiego w Gostyniu z 1920 r.* Na oryginalnym egzemplarzu potwierdzenie wojewody poznańskiego i rejestracja sądowa.

¹⁶ MG, sygn. 1021: *Statut Bractwa Kurkowego w Gostyniu z roku 1933*.

zarządu. Zgodnie ze statutem z roku 1933 władze Bractwa stanowiły: walne zebrania (odbywane w trybie zwyczajnym raz w roku) oraz zarząd (zwoływany cztery razy w roku) jako organ wykonawczy. Funkcje kontrolne sprawowała trzyosobowa komisja rewizyjna. Dla rozstrzygnięcia sporów wybierano kilkusobowy (zwykle 5 osób) sąd honorowy. Zarząd Bractwa składał się z prezesa, wiceprezesa, sekretarza i jego zastępcy oraz skarbnika – wybieranych na okres trzech lat, z możliwością wielokrotnego wyboru. Oprócz powyższych obierano strzelmistrza – kierującego zawodami strzeleckimi (funkcja dawnego marszałka) oraz funkcyjnych oficerów (np. do pocztu sztandarowego). Prezes reprezentował organizację na zewnątrz, choć w wielu uroczystościach pierwszoplanową postacią był aktualny król kurkowy¹⁷.

W statutach z lat 1920 i 1933 zrezygnowano z powszechnie dawniej praktykowanych zapisów dotyczących organizacji strzelań i szczegółów służby wewnętrznej. Regulowały je odtąd odrębne przepisy i instrukcje. Warto odnotować, że gostyńskie Bractwo Strzeleckie już w roku 1893 starało się uzyskać prawo korporacyjne, by móc współdziałać z innymi organizacjami tego typu. Ponieważ nie zachował się statut ze zmianami, jakich domagały się władze pruskie, nie jesteśmy w stanie bliżej określić szczegółów postępowania prawno-administracyjnego ani rezultatów zabiegów w tej sprawie¹⁸.

W roku 1923, czyli w rok po powstaniu Zjednoczenia Kurkowych Bractw Strzeleckich RP, dyskutowano w tutejszej organizacji sprawę przystąpienia do tejże centrali. Projekt został jednak odrzucony z powodu, jak stwierdzono, zbyt wysokich składek członkowskich. Od kwietnia 1929 roku gostynianie należeli jednak do podokręgu leszczyńskiego Zjednoczenia, nie będąc formalnie jego członkami. Do Zjednoczenia przystąpiło dopiero 15 marca 1931 roku¹⁹. W tym samym roku tutejsze Bractwo Kurkowe było organizatorem zjazdu okręgowego. Odbyło się ono w dniach 15-16 sierpnia²⁰. Godnym odnotowania jest również fakt udziału 5 delegatów gostyńskiej organizacji strażackiej w V Kongresie Zjednoczenia w Gdyni (w dniach 15-20 sierpnia 1936 roku)²¹.

Już w okresie zaborów wprowadzono szczegółowe przepisy mundurowe dla braci kurkowej²². Obowiązywały one aż do momentu przystąpienia gostyńskiej organizacji do Zjednoczenia. Odtąd mundur strzelca określał regulamin służby wewnętrznej okręgu leszczyńskiego. Składał się on z jednorzędowej, ciemnozielonej marynarki z wyłogami przybranymi srebrnymi żołędziami, czarnych spodni, sztywnego kapelusza o barwie zielonej z białym orłem na przodzie i pióropuszem, białej koszuli ze sztywnym białym wykładanym kołnierzykiem i białym krawatem, białych rękawiczek, czarnych butów, oznaki Zjednoczenia noszonej na biało-amarantowej wstążce pod krawatką na piersiach (nie na mundurze) i oznaki funkcyjnej²³. Ze względu na wysokie koszty związane z zakupem takiego stroju, spotykano przez całe międzywojnie mundury z czasów zaboru, jak i liczną grupę braci nieumundurowanych.

Nie da się ustalić składu narodowościowego Bractwa w latach 1667-1852. Z całą pewnością miało ono jednak polski i katolicki charakter, choć członkami bywali sporadycznie także Mieszczanie gostyńscy pochodzenia szkockiego (przede wszystkim w wieku XVII) i niemieckiego (głównie w XIX wieku). Wnioski takie można wysunąć po analizie list nowo przyjmowanych członków i królów kurkowych. W roku 1852, czyli w chwili reorganizacji, do Bractwa należało łącznie 63 członków, w tym 9 z niemiecko brzmiącymi nazwiskami²⁴. Z zachowanych dokumentów wynika, że aż do końca okresu zaboru liczba ta nie ulegała istotniejszym zmianom. Podobnie, jak w innych polskich towarzystwach działających w Gostyniu, sporadycznie tylko ubiegali się o członkostwo miejscowi Niemcy. Poza kilkoma przypadkami zdobycia królestw nie

¹⁷ MG, sygn. 1015: *Protokoły posiedzeń Zarządu Bractwa 1913-1933*; tamże, sygn. 1021: *Statut... z roku 1933*.

¹⁸ W. S t a c h o w s k i, *Bractwo Strzeleckie Gostyńskie w XIX wieku...*, s. 19.

¹⁹ MG, sygn. 1014: *Protokoły zebrań Bractwa 1922-1939*; tamże, sygn. 1022: *Akta dotyczące Zjednoczenia i Okręgu Leszczyńskiego*.

²⁰ MG, sygn. 1014: *Protokół z przebiegu zjazdu okręgowego w Gostyniu odbytego w dniach 15-16 sierpnia 1931 r.*

²¹ T. A. J a k u b i a k, *Kurkowe Bractwa Strzeleckie w Wielkopolsce...*, s. 81-83.

²² MG, sygn. 1021: *Statut... z roku 1853*, tyt. 7, §§ 32-35.

²³ *Regulamin służby wewnętrznej Zjednoczonych Kurkowych Bractw Strzeleckich Okręgu Leszczyńskiego* (mps, b.r.w.), pkt VII – zbiory MG.

²⁴ MG, sygn. 1013: *Spis członków bractwa z 1852 r.*; W. Stachowski, *Bractwo Strzeleckie Gostyńskie w XIX wieku...*, s. 12.

odgrywali oni jednak większej roli. Na potwierdzenie nikłych postępów germanizacyjnych w życiu Bractwa wypadnie wspomnieć, iż w czasach pruskiej niewoli zaledwie w czterech przypadkach sporządzono protokół z posiedzeń zarządu w języku niemieckim²⁵.

W październiku 1920 roku gostyńska organizacja strzelecka liczyła 132 członków, a w czerwcu 1939 roku – 93. Według ustaleń Tadeusza Jakubiaka należała ona w okresie międzywojennym do grupy pięciu największych bractw w Wielkopolsce. Większą liczbą braci kurkowych szczyliły się wówczas tylko Leszno i Ostrów (ok. 140) oraz Poznań (ponad 300)²⁶. W latach II wojny światowej zginęło 24 członków Bractwa gostyńskiego²⁷. Po reaktywowaniu organizacji w roku 1945 jej stan osobowy systematycznie rósł. Tuż przed rozwiązaniem należało doń 83 braci, w tym 47 ze stażem przedwojennym²⁸. Dominującą pozycję wśród członków mieli zawsze kupcy i rzemieślnicy. Na przełomie XIX i XX wieku swoją obecność zaznaczyli w Bractwie także właściciele średnich i małych zakładów produkcyjnych i przedsiębiorstw. Stosunkowo niewielu natomiast było przedstawicieli wolnych zawodów i urzędników.

Majątek gostyńskiego Bractwa Kurkowego do lat dziewięćdziesiątych XVIII stulecia składał się z tzw. strzelbudy, klejnotów, dochodów z wpisowego, składek członkowskich oraz wpływów z wyszynku piwa²⁹. W pierwszych zapiskach nie odnotowano żadnych informacji o miejscu statutowych strzelań. Najpierw zawody takie urządzano zapewne na łące lub na polu poza miastem. Dopiero w roku 1690 wspomniano o istnieniu brackiej drewnianej „szopy” przy strzelnicy (tj. wspomnianej już strzelbudzie). Służyła ona braciom kurkowym aż do końca XIX wieku jako miejsce spotkań i zabaw³⁰. W 1859 roku zakupiono od magistratu grunt pod budowę nowego celstatu. Z gruntu tego w roku 1894 odsprzedano małą parcelę pod cmentarz żydowski, a uzyskaną kwotę przeznaczono na założenie ogrodu brackiego. W tym samym roku zapadła też decyzja o budowie domu brackiego i urządzeniu w pobliżu strzelnicy. Budowa szła raźnie i w 1896 roku nastąpiło poświęcenie nowej siedziby. Na środkową część budynku przeznaczono zabytkowy pawilon po zlikwidowanej przez władze pruskie Szkole Rolniczej im. Haliny w Żabikowie nieopodal Poznania. Celstat posiadał dużą salę (od strony ogrodu) z dobudowaną później sceną oraz pokoje (od strony szosy). Powstał w ten sposób w Gostyniu oryginalny, okazały obiekt bracki, zwany powszechnie „Strzelnicą”. W roku 1897 dobudowano jeszcze kręgielnię, natomiast dwa lata później na terenie ogrodu zezwolono miejscowemu ogniwu Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” na urządzenie małego boiska sportowego. Ładnie prezentowała się też bracka strzałowia³¹.

Wspomniany budynek, łącznie z powstałą tam restauracją, był od momentu wybudowania aż do roku 1939 wydzierżawiony, a uzyskiwane w ten sposób kwoty stanowiły główne źródło dochodu Bractwa. Całość życia wewnętrznego gostyńskiej organizacji strzeleckiej skupiła się w celstacie. Był on systematycznie remontowany i unowocześniany. Takim samym zabiegom poddawano bracką kręgielnię, a zwłaszcza strzałowię³².

Działania wojenne pozostawiły na wspomnianych obiektach swoje piętno. Zniszczony był dom bracki, mocno eksploatowany w latach 1939-1945. Mieścił się tu m.in. obóz dla jeńców francuskich³³. Pilnych prac remontowych wymagały też strzałowia i kulochwyty. Budynek strzelecki wraz z restauracją aż do 1949 roku nadal wydzierżawiono osobie prywatnej. W dużej sali „Strzelnicy” odbywały się teraz rozmaite miejskie i powiatowe zebrania i imprezy. W grudniu 1949 roku gostyńskie Bractwo Kurkowe wydzierżawiło na mocy specjalnej umowy cały obiekt

²⁵ MG, sygn. 1013: *Protokoły posiedzeń Zarządu Bractwa z lat 1852-1901*; W. S t a c h o w s k i, *Bractwo Strzeleckie Gostyńskie w XIX wieku...*, s. 17.

²⁶ MG, sygn. 1021: *Ustawy Bractwa Strzeleckiego w Gostyniu z 1920 r.* – dołączony wykaz członków; tamże, sygn. 1026/2; *Wykazy składek z 1939 r.*; T. A. J a k u b i a k, *Kurkowe Bractwa Strzeleckie w Wielkopolsce...*, s. 116.

²⁷ MG, sygn. 986: *Akta różne – Protokół z Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Bractwa Strzeleckiego w Gostyniu w dniu 24 lipca 1945 r.*

²⁸ MG, sygn. 986: *Akta różne – kurendy z 1939 i 1952 r.*

²⁹ T. A. J a k u b i a k, *Kurkowe Bractwa Strzeleckie w Wielkopolsce...*, s. 139.

³⁰ W. S t a c h o w s k i, *Dzieje Bractwa Strzeleckiego w Gostyniu w XVII wieku...*, s. 9.

³¹ T e n ż e, *Bractwo Strzeleckie Gostyńskie w XIX wieku...*, s. 19; F. G l u r a, *Historia Strzelnicy* (1), *Gazeta Gostyńska* 1991, nr 8, s. 14.

³² F. G l u r a, *Historia Strzelnicy* (2), „Gazeta Gostyńska” 1991, nr 9, s. 18.

³³ Tamże, s. 18; F. G l u r a, *Historia Strzelnicy* (3), „Gazeta Gostyńska” 1991, nr 10, s. 18.

Zarządowi Powiatowemu ZBOWiD. Łąkę natomiast zaraz po wojnie oddano w użytkowanie rolnikom z pobliskiego Brzezia³⁴.

Istotny element majątku Bractwa aż do połowy wieku XIX stanowiły jego klejnoty. Spełniały one dwie zasadnicze funkcje. Były nośnikami strzeleckich tradycji, świadczyły o metryce organizacji i zasobności jego członków oraz stanowiły swoistą lokatę znacznych niekiedy kapitałów, które wykorzystywano w trudnych finansowo momentach³⁵. Pierwszą wzmiankę źródłową o klejnocie królewskim (tzw. arganetrii) znajdujemy w zapisach protokolarnych z początku XVIII wieku³⁶. Z poręczenia dwóch „godnych obywateli” pozostawał on w posiadaniu kolejnego króla kurkowego przez jeden rok – do drugiej niedzieli przed Zielonymi Świątami. Oddawanie arganetrii – dodajmy – nie zawsze odbywało się bez trudności³⁷.

Insygnia królewskie pochodzące z czasów przedrozbiorowych były powszechnie używane przez gostyńskich braci kurkowych jeszcze w 2. połowie XIX wieku. Później ufundowano sobie nowe szarfy dla króla i podkróla. W roku 1933 zastąpiono je z kolei wytworami znanej poznańskiej firmy medalierskiej Stefana Zygmiana. Odtąd kolejny król kurkowy i podkról zakładał wspinały łańcuch, uzupełniony nowym ogniwem z datą i swoimi inicjałami. Wspomniane klejnoty służyły Bractwu aż do momentu rozwiązania go przez władze ludowe³⁸.

W pierwszych dziesięcioleciach istnienia Bractwa do jego majątku zaliczano również dzbany, puchary i szklanice potrzebne do picia „statutowego” piwa podczas zebrań, a także chorągiew, bębny i laski marszałkowskie, których używano w czasie uroczystych przemarszów na strzelnicę lub na wotywny msze św. w miejscowej farze³⁹. Niestety, w najstarszych księgach protokolarnych nie zachowały się żadne informacje dotyczące ówczesnych wysokości wpisowego, składek członkowskich lub kar umownych. Nie wiemy także nic o stanie kasy brackiej w tamtych czasach.

Aż do 2. połowy XIX wieku gostyńskie Bractwo posługiwało się starą chorągwią pamiętającą czasy Rzeczypospolitej szlacheckiej. W roku 1870 miejscowi strzelcy ufundowali sobie nowy sztandar zdobiony haftowanym ornamentem z liści dębowych i napisem „Niech żyje grono strzeleckie” (na odwrocie zaś „Gostyń, 7-go czerwca 1870 r.”). Całość w kolorze bordowym⁴⁰. Kolejny sztandar zakupiło Bractwo pół wieku później. Poświęcono go w czasie zielonoświątecznych zawodów w roku 1936⁴¹.

Sytuacja finansowa interesującej nas organizacji strzeleckiej w XIX wieku kształtowała się bardzo różnie. Przywileje, głównie propinacyjne, przynoszące dawniej niemałe kwoty, przestały być respektowane wraz z nadejściem rządów zaborczych. Odtąd jedynymi źródłami stałego dochodu pozostały pieniądze uzyskiwane z dzierżawy obiektów i sumy wpływające z kasy miejskiej za odstąpienie od prawa warzenia piwa w miejskim browarze⁴². Kasa oraz archiwum przechowywane były początkowo w domu pierwszego starszego, a następnie w celstacie pod ścisłą opieką sekretarza i skarbnika. Ten ostatni prowadził oczywiście stosowną dokumentację, a ze swej działalności składał sprawozdania na walnych zebraniach⁴³. Szczególnie trudne chwile przeżywało Bractwo w okresie Prus Południowych, Księstwa Warszawskiego i w pierwszych latach istnienia Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Dopiero na przełomie XIX i XX wieku kurkowi bracia osiągnęli stabilizację, co pozwalało im na pewną samodzielność, a nawet na rozpoczęcie budowy nowego celstatu.

³⁴ MG, sygn. 1016: *Protokoły z posiedzeń Zarządu 1945-1949*; tamże, sygn. 986: *Akta różne0 umowa dzierżawy*.

³⁵ T. A. J a k u b i a k, *Kurkowe Bractwa Strzeleckie w Wielkopolsce...*, s. 158-159.

³⁶ W. S t a c h o w s k i, *Bractwo Strzeleckie w początkach XVIII wieku...*, s. 6.

³⁷ Tamże, s. 6.

³⁸ W zbiorach Muzeum w Gostyniu zachowały się klejnoty brackie z 2. połowy XIX w.: szarfa króla kurkowego z dowieszonymi 43 medalami i zawieszkami (sygn. 981), podkróla z 23 oznakami (sygn. 982) oraz łańcuch z roku 1933 – króla (sygn. 983) i podkróla (sygn. 984).

³⁹ W. S t a c h o w s k i, *Bractwo Strzeleckie w początkach XVIII wieku...*, s. 7-8; t e n ż e, *Bractwo Strzeleckie w Gostyniu od r. 1735 do 1800...*, s. 12-13.

⁴⁰ Wspomniany sztandar z 1870 roku zachował się w zbiorach Muzeum w Gostyniu (sygn. 987).

⁴¹ Sztandar jest przechowywany w Muzeum w Gostyniu (sygn. 979).

⁴² MG, sygn. 1021: *Statut dla Gildy Strzeleckiej w Gostyniu z roku 1853*, tyt. 2, §§ 8-10.

⁴³ Tamże, tyt. 8, §§ 36-38; T. A. J a k u b i a k, *Kurkowe Bractwa Strzeleckie w Wielkopolsce...*, s. 134-135, 168-169.

W dwudziestoleciu międzywojennym Bractwo w zasadzie finansowało się samo. Głównymi pozycjami przynoszącymi przychód były wówczas: dzierżawa „Strzelnicy” i przyległej łąki, składki członkowskie oraz wpływy z imprez. Środki te wydatkowano przede wszystkim na podatki, remonty obiektów brackich, ubezpieczenia, a także na organizację tradycyjnych zawodów strzeleckich. Saldo w poszczególnych latach bywało różne⁴⁴. Niezłe radzono sobie również po zakończeniu II wojny światowej. Godnym odnotowania jest fakt spłacenia w 1949 roku zwaloryzowanej pożyczki zaciągniętej przed wojną w miejscowym Banku Spółdzielczym⁴⁵.

W roku 1860 powstała w Bractwie kasa pośmiertna, choć wzmianki o niej znajdujemy już wcześniej. Według Władysława Stachowskiego osobny statut kasy pogrzebowej uchwalono dopiero w 1876 roku. Miała ona wspomagać finansowo rodzinę członka gostyńskiego Bractwa w przypadku jego śmierci. Określoną kwotę wypłacano również, gdy nastąpił zgon żony brata kurkowego⁴⁶. Od końca XIX wieku corocznie ubezpieczano się w wyspecjalizowanych firmach (na ogół niemieckich). Ubezpieczenia te obejmowały nie tylko majątek ruchomy i nieruchomy, lecz także pewne formy odpowiedzialności cywilnej związanej z działalnością strzelecką. Praktykę tę kontynuowano przez cały okres międzywojenny⁴⁷.

Formy działalności gostyńskiego Bractwa Kurkowego określone były w statucie, który – jak w innych bractwach – wyznaczał roczny, cyklicznie powtarzany terminarz imprez oraz program ważniejszych uroczystości. Należały do nich przede wszystkim strzelania o godność króla kurkowego i udział w ceremoniach kościelnych⁴⁸.

Trudno dziś ustalić, jak przebiegały w Gostyniu zawody strzeleckie Bractwa w najdawniejszych czasach, choć zapewne nie odbiegały one zasadniczo od tego typu konkursów w innych wielkopolskich bractwach⁴⁹. W okresie przedrozbiorowym królowi kurkowemu przysługiwały zwolnienia z podatków, a także uprawnienia propinacyjne, przynoszące niemałe dochody. Otrzymywał on też prawdopodobnie określoną nagrodę pieniężną, ale o tym brak jakiegokolwiek wzmianki w zachowanych przekazach. Godność królewska wiązała się jednak również ze znacznymi wydatkami. Należało wydać ucztę, ufundować nagrody strzeleckie, zakupić elementy uzupełniające klejnoty itp.⁵⁰. Toteż – podobnie jak gdzie indziej – zdarzyły się sprzedaże królestwa. Zjawisko to odnotowano w Gostyniu po raz pierwszy w 1727 roku. Przysługujące wówczas królowi prawa przejęli cechmistrze. Odtąd sprzedaż najwyższego urzędu zdarzała się w tutejszym Bractwie dosyć często. Wykupujący królestwo nosili nazwę królów wykupnych. W roku 1739 królem takim stało się samo miasto, przejmując wszystkie związane z tym powinności⁵¹.

W aktach Kurkowego Bractwa Strzeleckiego w Gostyniu nie znajdujemy żadnych wzmianek o królach z lat 1701-1705 oraz 1740-1745. Należy zatem przypuszczać, że nie strzelano wówczas o to najważniejsze trofeum. Przyczynami mogły być zawieruchy wojenne i często występujące w tym okresie kłęski żywiołowe⁵².

W latach 1667-1790 w interesującym nas Bractwie godność króla kurkowego uzyskało łącznie 65 osób. Byli to prawie wyłącznie rzemieślnicy i kupcy narodowości polskiej. Tylko w dwóch przypadkach tytuł króla zielonoświątecznego uzyskali mieszcianie o niemieckim brzmieniu nazwisk (Szyfter i Schulz). Z owych 65 osób aż 17 uzyskało godność królewską dwukrotnie, a 5 braci nawet trzykrotnie⁵³. Od początku obok króla spotykamy się również z godnością podkróla. Jednakże w pierwszych dziesięcioleciach działalności organizacji z powodu

⁴⁴ MG, sygn. 1025/1: *Dowody kasowe 1925-1937*; tamże, sygn. 1025/2: *Dowody kasowe 1938*; tamże, sygn.1018: *Księga kontowa skladek 1928-1939*.

⁴⁵ MG, sygn. 1016: *Protokół z zebrania Zarządu z 30 XI 1949 r.*

⁴⁶ MG, sygn. 1021: *Statut dla Giełdy Strzeleckiej w Gostyniu z roku 1853*, tyt. 5, §§ 26-28; W. S t a c h o w s k i, *Bractwo Strzeleckie Gostyńskie w XIX wieku...*, s. 18. Statut wspomnianej kasy nie zachował się.

⁴⁷ MG, sygn. 1019; *Akta różne – umowy kupna, dzierżawy, ubezpieczenia*; tamże sygn. 1020: *Polisy ubezpieczeniowe*.

⁴⁸ T. A. J a k u b i a k, *Kurkowe Bractwa Strzeleckie w Wielkopolsce...*, s. 173.

⁴⁹ Szeroko na temat strzelań pisze T. A. J a k u b i a k, *Kurkowe Bractwa Strzeleckie w Wielkopolsce...*, s. 197-220.

⁵⁰ W. S t a c h o w s k i, *Bractwo Strzeleckie w początkach XVIII wieku...*, s. 7.

⁵¹ Tamże, s. 8; t e n ż e, *Bractwo Strzeleckie w Gostyniu od r. 1735 do 1800...*, s. 13.

⁵² W. S t a c h o w s k i, *Bractwo Strzeleckie w początkach XVIII wieku...*, s. 3; t e n ż e, *Bractwo Strzeleckie w Gostyniu od r. 1735 do 1800...*, s. 13.

⁵³ Wykaz królów zestawia W. S t a c h o w s k i, *Dzieje Bractwa Strzeleckiego w XVII wieku...*, s. 10; t e n ż e, *Poczet Królów i starszych Bractwa Strzeleckiego w XVII wieku*, „Kronika Gostyńska” 1929, t. I, nr 8, s. 6-9.

kłopotów finansowych podkról nie otrzymywał stosownego łańcucha, lecz niewielką gratyfikację⁵⁴.

Gostyńskie Bractwo Kurkowe funkcjonowało w zasadzie przez cały okres zaboru. Jak pisze Władysław Stachowski, w latach 1794-1852 miało ono czasy mniejszej stosunkowo aktywności. Bywały także lata, gdy praca wewnątrzorganizacyjna zamierała zupełnie. Nie organizowano wówczas strzelań królewskich ani innych imprez. Z całą pewnością zawieszano działalność w latach insurekcji kościuszkowskiej, wojen napoleońskich i powstań narodowych. Największy zastój w 1. połowie XIX wieku przypada na lata 1832-1850⁵⁵. Jak wynika z wykazu królów zielonoświątecznych, pod koniec XVIII i w 1. połowie XIX wieku odbyto strzelania o najcenniejszy tytuł tylko w latach 1797-1798, 1800, 1817, 1849-1852. Od roku 1853 do 1939 (z przerwą w latach 1914-1915 i 1918-1919, spowodowaną działaniami wojennymi) strzelania organizowano już systematycznie. W okresie zaboru godność króla kurkowego w gostyńskim Bractwie wywalczyło 47 braci, w tym 3 trzykrotnie i 6 dwukrotnie. Częściej spotyka się w tym okresie królów narodowości niemieckiej, lecz stanowili oni nadal zdecydowaną mniejszość⁵⁶.

Doroczne strzelanie o najcenniejsze trofeum zaczynano w trzeci dzień Zielonych Świąt uroczystą mszą św. w miejscowej farze, po czym w paradnym przemarszu ulicami miasta udawano się na miejsce zawodów. Trwały one 3 dni i – zgodnie ze statutem z 1853 roku – obwarowane były szczegółowymi przepisami organizacyjno-porządkowymi. Od połowy XIX wieku powszechnie stosowano już karabiny kapiszonowe. Skończyły się też zwolnienia od podatków i przywileje dla królów kurkowych, choć jednocześnie część kosztów wiążących się z organizowaniem tradycyjnych uroczystości ponosiło odtąd samo Bractwo⁵⁷.

W okresie pruskiej niewoli upowszechniło się strzelanie o tytuł króla trafarnego, którym zostawał zwycięzca strzelań o nagrody. Odbywały się one przy okazji zawodów zielonoświątecznych. Z czasem króla trafarnego zaczęto określać mianem króla cyrklowego. Od połowy XIX wieku powszechnym stało się również strzelanie żniwne rozgrywane w końcu lata, w jedno z niedzielnych popołudni. W niedługim czasie wprowadzono też tytuł króla żniwnego. Ponieważ wspomniane imprezy były pewnym novum, toteż statuty nie poświęcały im uwagi⁵⁸.

W dwudziestoleciu międzywojennym corocznie zawody w okresie Zielonych Świąt były w grodzie nad Kanią wielkim wydarzeniem. W 1924 roku królem kurkowym został prezydent Stanisław Wojciechowski (strzelał w imieniu głowy państwa starosta gostyński Wincenty Dabiński)⁵⁹. W strzelaniu królewskim dnia 22 maja 1929 roku uczestniczył prezydent Ignacy Mościcki. Dostojny gość oddał strzał honorowy i złożył swój autograf na okolicznościowej laurce⁶⁰. W latach 1920-1939 godność króla kurkowego w Gostyniu zdobyło 16 braci, w tym trzykrotnie Maksymilian Koliński⁶¹.

Wczesną jesienią 1945 roku, po przerwie spowodowanej II wojną światową, podjęto na nowo działalność strzelecką. W dniu 30 września zainaugurowano strzelanie żniwne. Przeprowadzono je do roku 1948. Powrócono też, rzecz jasna, do tradycji strzelań zielonoświątecznych. Niestety, takie zawody zdołano zorganizować tylko dwukrotnie – w roku 1946 i 1947. Imprezę skrócono przy tym do dwóch dni. Następną zielonoświąteczną uroczystość kurkową połączono ze Świętem Ludowym, ale już bez konkursu strzeleckiego. W tym samym roku (1948) udało się jeszcze przeprowadzić strzelanie żniwne i na tym gostyńskie Bractwo Kurkowe musiało zakończyć swoją podstawową formę działalności⁶².

⁵⁴ W. Stachowski, *Bractwo Strzeleckie w początkach XVIII wieku...*, s. 6.

⁵⁵ W. Stachowski, *Bractwo Strzeleckie w początkach XIX wieku...*, s. 14-17.

⁵⁶ Tamże, s. 19-20; MG, sygn. 1015: *Protokoły posiedzeń Zarządu Bractwa z lat 1913-1918*.

⁵⁷ MG, sygn. 1021: *Statut dla Gieldy Strzeleckiej w Gostyniu z roku 1853*, tyt. 1, §§ 5-7, tyt. 4, §§ 21-25, tyt. 9, §§ 40-59, tyt. 11, §§ 64-71.

⁵⁸ T. A. Jakubiak, *Kurkowe Bractwa Strzeleckie w Wielkopolsce...*, s. 225-228.

⁵⁹ MG, sygn. 1014: *Protokół z obchodów Zielonych Świątek z 11 czerwca 1924*. Dodać należy, że Stanisław Wojciechowski w tym samym roku bawił przejazdem w Gostyniu. Być może miało to związek z wcześniejszym uzyskaniem tytułu króla kurkowego (zob. „Orędownik Gostyński” 1924, nr 58).

⁶⁰ MG, sygn. 1014: *Protokół z zebrań Bractwa 1922-1949*.

⁶¹ MG, sygn. 1017: *Księga zapisów strzelań do tarczy 1924-1939, 1946-1947*; tamże sygn. 1014: *Protokoły zebrań Bractwa 1922-1939*.

⁶² MG, sygn. 1016: *Protokoły z posiedzeń Zarządu 1945-1949*.

Szkolenie mieszczan w posługiwaniu się bronią łączono w Bractwie z ożywionym życiem towarzyskim. Posiedzenia odbywały się zawsze przy piwie, strzelania zaś przy muzyce. Spotkaniom towarzyszyły tańce i gry⁶³. Przy stołach brackich obowiązywał specjalny regulamin Zachowania się. Każde uchybienie karane było wysokimi grzywnami, a szczególnie rażące nawet wykluczeniem z szeregów Bractwa⁶⁴. Kurkowi bracia brali też udział w różnych uroczystościach religijnych, organizowanych przez miejscową parafię. Gremialne uczestnictwo w nabożeństwach ze sztandarem nakazywał bowiem statut. Co roku dawno na mszę żałobną, tzw. suchodzienną, za zmarłych członków organizacji⁶⁵. W latach klęsk żywiołowych organizowano pielgrzymki i składano ofiary na ołtarzach⁶⁶. Także w okresie zaboru Bractwo Kurkowe uczestniczyło zbiorowo w życiu religijnym miasta. Ze względu jednak na konieczność uzyskiwania zgody przez organizację od miejscowej policji na każdorazowy przemarsz w mundurach i ze sztandarem, dało się zauważyć stopniowe zamieranie tego typu imprez⁶⁷. Ponownym masowym udziałem braci kurkowych w uroczystościach religijnych obserwujemy w dwudziestoleciu międzywojennym i pierwszych czterech latach po zakończeniu II wojny światowej⁶⁸.

Od roku 1948 stosunki pomiędzy gostyńskim Bractwem Kurkowym a władzami lokalnymi zaczęły się wyraźnie pogarszać. Starostwo uznawało – zgodnie z duchem „nowych” czasów – Bractwo za relikwint lat „sanacyjnych” i posądzało członków o złe ustosunkowanie się do władzy ludowej. Żądało w trybie nadzwyczajnym szczegółowych kwartalnych sprawozdań z działalności organizacji. Nękało je wyraźnie zawyżonymi podatkami od nieruchomości. Na rozmaite zarzuty władz Bractwo gostyńskie przesłało odpis protokołu z zebrania, w którym stwierdzono, iż organizacja strzelecka zawsze zapraszała na swoje imprezy przedstawicieli lokalnej administracji, a swoją strzelnicę chętnie wypożyczała milicjantom i wojsku⁶⁹.

W niczym to jednak nie mogło pomóc. Dalszy los Bractwa został odgórnie przesądzony na początku lat pięćdziesiątych. Jako organizacja „sanacyjna” (choć w międzywojniu skupiająca głównie działaczy i sympatyków Stronnictwa Narodowego) przewidziana była do likwidacji. Ostatnie zebranie odbyło się 1 marca 1952 roku, po czym władze wyznaczyły likwidatora. Datę powyższą przyjmuje się za dzień zawieszenia działalności Kurkowego Bractwa Strzeleckiego w Gostyniu⁷⁰.

Należy je zaliczyć do grupy najstarszych organizacji kurkowych w Wielkopolsce. Na miarę swoich możliwości starało się przez cały okres istnienia realizować hasło: „Ćwicz oko i dłoń w Ojczyzny obronie”. Pełniono przy tym rozmaite funkcje społeczne – początkowo doskonalić kunszt strzelecki wśród członków, później dostarczając im godziwej zabawy i rozrywki. Przez cały okres istnienia interesująca nas organizacja zwracała dużą uwagę na wyrabianie nawyków dyscypliny u tolerancji. Uczyla dowodzenia oraz podporządkowywania się poleceniom starszych. W nowszych zaś czasach stała się swego rodzaju szkołą demokracji mieszczańskiej, choć stosunkowo duże koszty członkostwa ograniczały jej liczebność.

⁶³ W. S t a c h o w s k i, *Bractwo Strzeleckie w początkach XVIII wieku...*, s. 6; T. A. J a k u b i a k, *Kurkowe Bractwa Strzeleckie w Wielkopolsce...*, s. 149-150.

⁶⁴ W. S t a c h o w s k i, *Bractwo Strzeleckie w początkach XVIII wieku...*, s. 7.

⁶⁵ Tamże, s. 6, 8.

⁶⁶ W. S t a c h o w s k i, *Bractwo Strzeleckie w Gostyniu od r. 1735 do 1800...*, s. 14.

⁶⁷ T. A. J a k u b i a k, *Kurkowe Bractwa Strzeleckie w Wielkopolsce...*, s. 253-257.

⁶⁸ MG, sygn. 1014: *Protokoły zebrań Bractwa 1922-1929*; tamże sygn. 1016: *Protokoły posiedzeń Zarządu 1945-1949*; „Orędownik Gostyński”, 1919-1939.

⁶⁹ MG, sygn. 1016: *Protokół z zebrania Zarządu z 29 IV 1948 r.*

⁷⁰ MG, sygn. 1016: *Protokół z posiedzenia Zarządu z 1 III 1952 r.*; tamże sygn. 986: *Akta różne – Wspomnienia członka gostyńskiego Bractwa Kurkowego Bolesława Mrozka (mps).*

**KRÓLOWIE ZIELONOŚWIĄTECZNI
KURKOWEGO BRACTWĄ STRZELECKIEGO W GOSTYNIU
W LATACH 1667-1947**

1. Kardasz Jan (1667)
2. Więckowicz Józef (1668)
3. Lokiewicz Jan (1669,1671, 1673)
4. Kupidurka Walenty (1670)
5. Kuczarski Maciej (1672, 1686)
6. Twardy Dobrogost (1674, 1685)
7. Solarz Szymon (1675)
8. Busz Wojciech (1676)
9. Kobuszewski Walenty (1677)
10. Zwierzycki Wawrzyn (1678)
11. Janicki Stefan (1679)
12. Smuglewicz Dominik St. (1680)
13. Nawrocki Marcin (1681, 1682)
14. Zielony Jan (1683)
15. Szybuda Maciej (1684, 1691)
16. Molczyk Adam (1687,1693)
17. Curtius Jan (1688)
18. Opaczewski Jan (1689, 1697)
19. Iwanowicz Bartłomiej (1690)
20. Zelenda Jan (1694)
21. Sapulski Jan (1695)
22. Wojtowicz Jan (1696)
23. Trawiński Franciszek (1698)
24. Kaczkowski Maciej (1699, 1708)
25. Cytacki Tomasz (1706, 1715)
26. Podrębki Andrzej (1707)
27. Kiśleski Maciej (1712)
28. Kuflik Kazimierz (1713)
29. Dybulski Kazimierz (1714, 1721)
30. Nawrocki Wojciech (1716)
31. Hasiński Malcher (1717)
32. Grzymalski Walenty (1717 – w tym roku było dwóch zwycięzców)
33. Janiszewski Wojciech (1718, 1727, 1735)
34. Książkiewicz Maciej (1719)
35. Kaczkowski Maciej (1720)
36. Janowski Walenty (1722)
37. Bączkiewicz Jacek (1723, 1728)
38. Niwicki Tomasz (1724)
39. Maciejewski Jakub (1725)
40. Grzymalski Ignacy (1726, 1736, 1738)
41. Janiszewski Szymon (1729, 1747)
42. Ciożański Franciszek (1730)
43. Niedźwiedziński Szymon (1731)
44. Maciejewski Marcin (1732)
45. Bączkiewicz Wojciech (1733)
46. Szyfter Stanisław (1734)
47. Czabajski Andrzej (1737)
48. Maciejewski Jan (1739)

49. Borowski Maciej (1745)
50. Goworski Kazimierz (1746)
51. Sadowicz Tomasz (1748)
52. Zelmanowicz Wojciech (1749, 1764)
53. Kierbel Augustyn (1755)
54. Ruszczyński Klemens (1757, 1766)
55. Borowski Mateusz (1761)
56. Ostrogowicz Stefan (1762)
57. Kopaszewski Jan (1763)
58. Schultz Jan (1765, 1768, 1769)
59. Czabajski Tomasz (1773)
60. Grzymalski Paweł (1774)
61. Drobiński Melchior (1779, 1791)
62. Wołenkiewicz Kasper (1780, 1792)
63. Dobrzyński Józef (1783, 1788)
64. Borowicz Bartłomiej (1784, 1785, 1789)
65. Druszkowski Stanisław (1786, 1787)
66. Zamłyński Ignacy (1790)
67. Iwant Jan (1793)
68. Jakubowski Maciej (1797, 1800)
69. Włóściejewski Tomasz (1798)
70. Prusinowski Antoni (1817)
71. Renner August (1849, 1852, 1860)
72. Samolewski Wawrzyn (1850)
73. Gryczyński Antoni (1851)
74. Matysiewicz Stanisław (1853)
75. Weigt August (1854)
76. Choiński Tymoteusz (1855)
77. Bujakiewicz Jan (1857)
78. Gerste Ernst (1858, 1859)
79. Inkemeier August (1861)
80. Dabiński Wojciech (1866)
81. Samolewski Jan (1872)
82. Hasiński Paweł (1873)
83. Hepke Adolf (1874, 1875)
84. Muszyński Jan (1876, 1881)
85. Sura Józef (1877, 1895)
86. Janiszewski Zygmunt (1878, 1892)
87. Majsnerowski K. (1879)
88. Krause W. (1880)
89. Siemianowski Władysław (1883)
90. Woziwodzki Leon (1884)
91. Werbel Jan (1885, 1891, 1898)
92. Borowicz Antoni (1886)
93. Dabiński Jakub (1887)
94. Dratwiński Michał (1888)
95. Ciążyński Bolesław (1889, 1893, 1905)
96. Tomaszewski Wiktor (1890)
97. Dabiński Walenty (1894)
98. Budziński Bolesław (1896)
99. Bzyl Roman (1897)
100. Górski Jan (1899)
101. Walter Dionizy (1900)
102. Jankiewicz Kalikst (1901, 1906, 1913)

103. Sura Stanisław (1902)
104. Czabajski Kazimierz (1903)
105. Hejnowicz Roman (1904)
106. Czabajski A. (1907)
107. Bujakiewicz Jan (1908)
108. Dembiński Stanisław (1909)
109. Sura Władysław (1910)
110. Nawrocki Władysław (1911)
111. Chocieszyński Edmund (1912)
112. Ratajczak Feliks (1916)
113. Woziwodzki Kazimierz (1917)
114. Szymański Stanisław (1920)
115. Muszyński Stanisław (1921)
116. Kaczmarek Michał (1922)
117. Smektała Stanisław (1923)
118. Wojciechowski Stanisław – (1924), prezydent RP
119. Koliński Maksymilian (1925, 1938, 1939)
120. Mańkowski Wincenty (1926)
121. Walewicz Mieczysław (1927, 1928)
122. Guć Leon (1929)
123. Barcikowski Marian (1930)
124. Niedźwiedziński Walenty (1931)
125. Borowicz Jan (1932)
126. Jezierski Władysław (1933)
127. Sura Franciszek (1934)
128. Sura Roman (1935)
129. Musielak Stanisław (1936)
130. Siczynski Bronisław ks. (1937)
131. Grzymisławski Antoni (1946)
132. Rogalka Stanisław (1947)

Źródła: W. S t a c h o w s k i, *Dzieje Bractwa Strzeleckiego w Gostyniu XVII wieku*, „Kronika Gostyńska” 1929, nr 4, s. 16; t e n ż e, *Poczet królów i starszych Bractwa Strzeleckiego w XVIII w.*, „Kronika Gostyńska 1929, t. I, nr 8, s. 6-7; t e n ż e, *Bractwo Strzeleckie Gostyńskie w XIX wieku*, „Kronika Gostyńska” 1930, t. I, nr 10, s. 19-20; MG, sygn. 1017: *Księga zapisów strzelań do tarcz 1924-1939, 1946-1947*; tamże, sygn. 986: *Akta różne – Wspomnienia członka gostyńskiego Bractwa Kurkowego Bolesława Mrozka (mps)*; „Orędownik Gostyński” 1919-1939.